

مکتب نهادگرایی قدیم

The old institutionalism school

تحقیق دانشجویی: حامی بخشنده آبکنار

دوره تاریخی شکل گیری مکتب نهادگرایی قدیم

این مکتب به عنوان یک رویکرد مهم اقتصادی در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ شکل گرفت.

اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ دوره نوآوری سریع تکنولوژی محسوب می شود.

اختراع اتومبیل، رادیو و تلویزیون، نمادهای تکنولوژیکی این سال ها می باشند که بر مسیر تاریخ آثار شگرفی داشتند.

رویکرد اقتصاد جهان تا اوایل قرن بیستم

اقتصاد جهان خصوصاً آمریکا تا اوایل قرن بیستم عمدتاً تحت تأثیر **مکتب کلاسیک و نئوکلاسیک** بود این مکاتب بر اهمیت بازار آزاد، تعادل خودکار و عقلانیت فردی تأکید داشتند.

با این حال، **ناکارآمدی این نظریات** در مواجهه با **بحران ها** و **نوسانات اقتصادی**، منجر به ظهور رویکردهای جدیدی مانند نظریات **کینزی** و **نهادگرایی** در قرن بیستم شد که تحلیل های متفاوتی از اقتصاد و نقش دولت و نهادها در آن ارائه دادند.

نگاهی اجمالی به اصول نئوکلاسیک

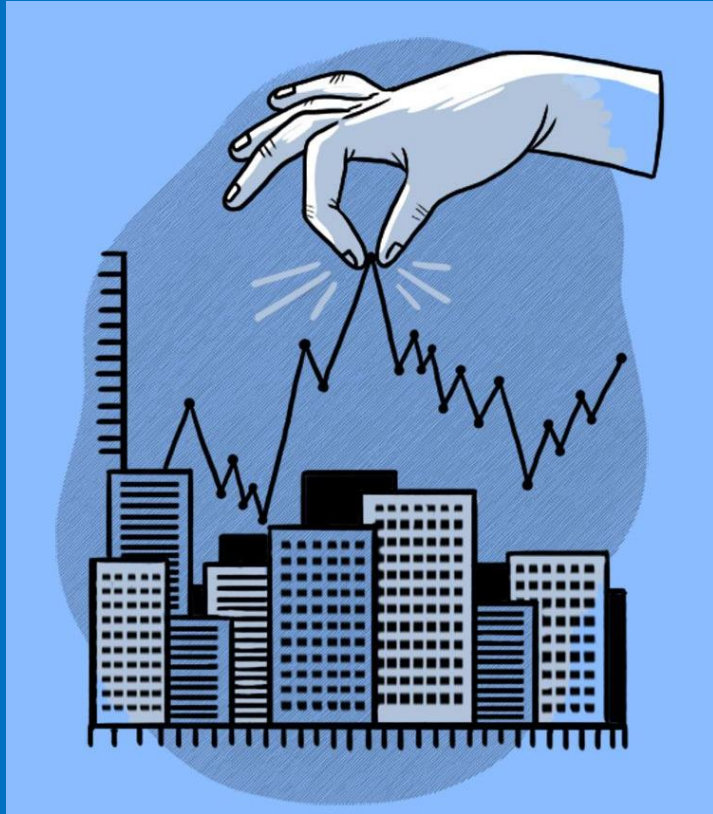
۱) عقلانیت و انتخاب بهینه: فرض بر این است که افراد همیشه تصمیم‌گیری‌های عاقلانه انجام می‌دهند و به طور مداوم سعی در حداکثر سازی نفع شخصی دارند.

۲) مدل‌های ریاضی و کمی: این رویکرد به ویژه بر اهمیت قیاس و تصمیم‌مدلها به شرایط مختلف تأکید دارد به طوری که از طریق تجزیه و تحلیل، ریاضی، می‌توان نتایج اقتصادی مشابه را در جوامع مختلف یا زمان‌های متفاوت پیش‌بینی کرد.

ادامه ویژگی های مکتب نئوکلاسیک

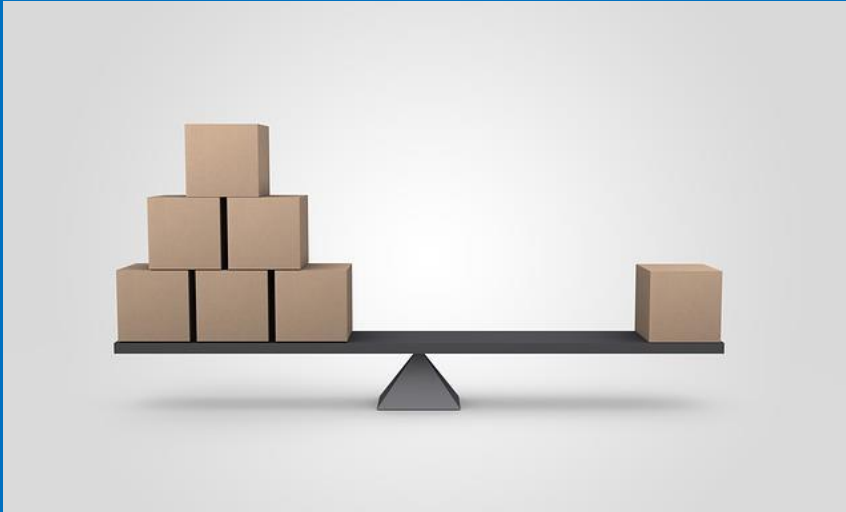
(۳) دست نامرئی: نئوکلاسیک ها معتقدند که بازارهای آزاد در بلندمدت بطور خودکار به تعادل می رسند و در صورت وجود رقابت، منابع به طور کارا تخصیص می یابند.

(۴) نقش حداقلی دولت: در این مکتب، دولت تنها باید نقش نظارتی و محدود ایفا کند و دخالت در بازارها باید به حداقل برسد.

Invisible hand(Adam Smith)

نقاط ضعف اصول نئوکلاسیک

— **بروز نابرابری های اجتماعی و فاصله طبقاتی**
فرض عقلانیت کامل فردی و عدم توجه به تفاوت های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می تواند منجر به نادیده گرفتن نابرابری ها و تفاوت های اجتماعی شود.

— محدودیت در تحلیل بحران ها

مدلهای نئوکلاسیک قادر به تحلیل دقیق بحران های اقتصادی و اجتماعی نیستند، چون بسیاری از متغیرهای غیر قابل پیش بینی و پیچیده در نظر گرفته نمی شوند.

— بی توجهی به جنبه های روان شناختی رفتار اقتصادی

فرض عقلانیت کامل در تصمیم گیریها باعث می شود که عوامل روان شناختی احساس و هیجانی که بر رفتار اقتصادی افراد تأثیر می گذارند نادیده گرفته شوند.

معرفی مکتب نهادگرایی قدیم

ایده های نهادگرایی قدیم، واکنشی به انتقادات و مشکلات ناشی از نظریات اقتصاد کلاسیک و نئوکلاسیک است که در آن زمان جریان اصلی شکل دهنده به حوادث اقتصادی بودند.

مکتب نهادگرایی تأکید می کند برای تحلیل دقیق رفتارهای اقتصادی باید نهادها یعنی قوانین، سنت ها، آداب و رسوم و ساختارهای اجتماعی را در نظر گرفت.

نهاد چیست؟

نهاد به مجموعه ای از قواعد هنجارها، قوانین و ساختارهایی گفته می شود که رفتارها و تعاملات انسان ها را هدایت می کنند.

نهادها به دو گروه تقسیم می شوند:

– **نهادهای رسمی** شامل دولت ها، قوانین و مقررات کشور هستند.

– **نهادهای غیر رسمی** شامل آداب و رسوم، هنجارهای اجتماعی و فرهنگ کشور هستند.

بحران های اقتصادی اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم

اوایل قرن بیستم ← بحران های اقتصادی ← اعتراضات گسترده

مشکلات:

- فاصله طبقاتی
- شرایط سخت زندگی کارگران

نتیجه:

- ناکارآمدی نظریات کلاسیک و نئوکلاسیک در حل مشکلات اجتماعی و اقتصادی

راهکار:

- برآمدن مکتب نهادگرایی در برابر این مکاتب

ظهور مکتب نهاد‌گرایی

مکتب نهاد‌گرایی در پاسخ به ضعف‌های مکتب نئوکلاسیک با تأکید بر نقش نهادها در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم ظهور کرد.

نهاد‌گرایان معتقد بودند که اقتصاد نباید صرفاً بر اساس مدل‌های ریاضی و کمی محض تحلیل شود، بلکه باید در چارچوب‌های واقعی تاریخی و کیفی بررسی گردد.

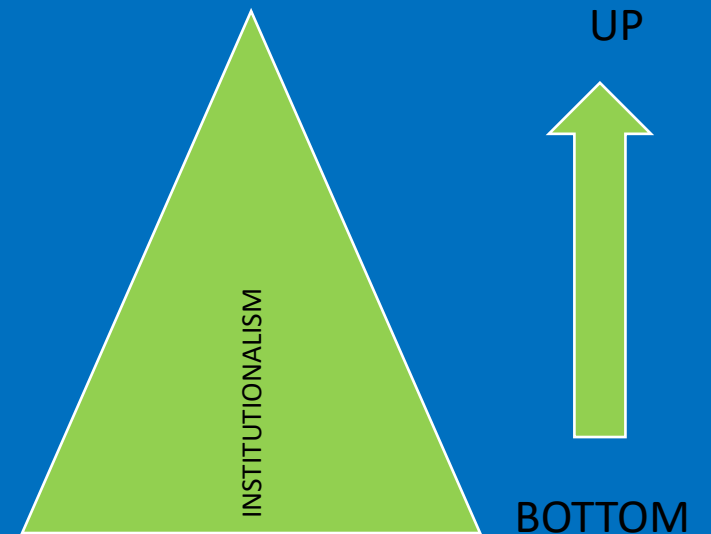
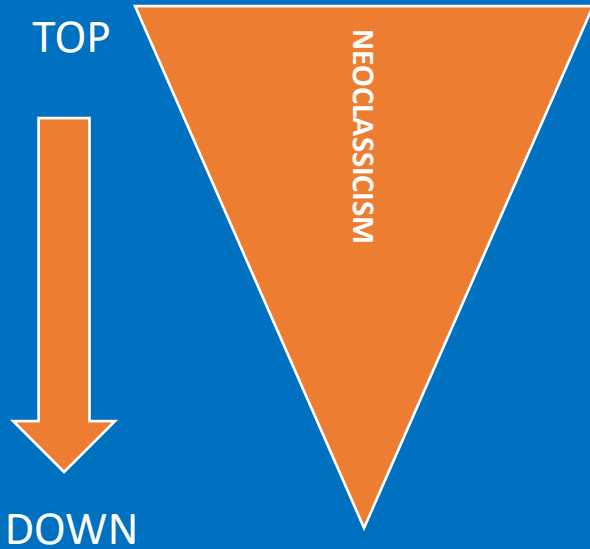
تفاوت در روش شناسی نئوکلاسیک و نهادگرایی

نئوکلاسیک ها از قیاس بهره می برند.

به این معنا که با فرضیات کلی، انتزاعی و ساده سازی شده شروع کرده و سپس نتایج خاص را استخراج می کنند. این رویکرد بر مدل های ریاضی و تعمیم های عمومی تأکید دارد و در واقع از کل به جزء می رسند.

نهادگرایان قدیم از استقرا استفاده می کنند.

به این معنا که ابتدا از داده ها و مشاهدات خاص شروع می کنند و سپس به استخراج اصول و قوانین کلی می پردازند و در واقع از کنار هم قرار دادن جزء ها به کل می رسند.

تأثیر مکتب تاریخی روی نهادگرایی

مکتب تاریخی، در قرن ۱۹ توسط **فردریش لیست** در **آلمان** شکل گرفت.

بر اساس این مکتب، پدیده ها تنها در چارچوب **تاریخ و تحولات اجتماعی خاص خود** قابل درک اند و نمی توان آنها را به طور کلی یا در خلا تحلیل کرد.

این رویکرد تأکید دارد که تغییرات و رویدادها باید در **بستر زمان** و زمینه های **تاریخی** خود بررسی شوند.

نهادگرایان با پذیرش این رویکرد تحلیل های خود را بر اساس **شرایط خاص هر کشور** و **تاریخ آن** شکل دادند.

نقد انسان همیشه عقلایی

نهادگرایان برخلاف متفکرین نیوکلاسیک معتقدند که تصمیمات اقتصادی افراد **همیشه عقلانی نیست** و تحت تأثیر محدودیت های ساختاری، اجتماعی و فرهنگی نهادها قرار دارد. در نتیجه رفتار اقتصادی بیشتر **تحت تأثیر نهادها و شرایط تاریخی جامعه** است تا صرفاً خود فرد به تنهایی.

همچنین از دیگر نقد های نهادگرایان به نئوکلاسیک ها این بود که مدل های ایشان **همگی یک شکل و یکسان** بوده و تفاوت های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی را نادیده می گیرند.

ویژگی های مکتب نهادگرایی

– نقش نهادها در رفتار اقتصادی

نهادها رفتار افراد را شکل می دهند مانند قوانین که نظم اقتصادی را حفظ می کنند.

– اهمیت تاریخ و فرهنگ

رفتارهای اقتصادی وابسته به تاریخ و فرهنگ جامعه است برخلاف مکتب کلاسیک که به قوانین ثابت توجه دارد.

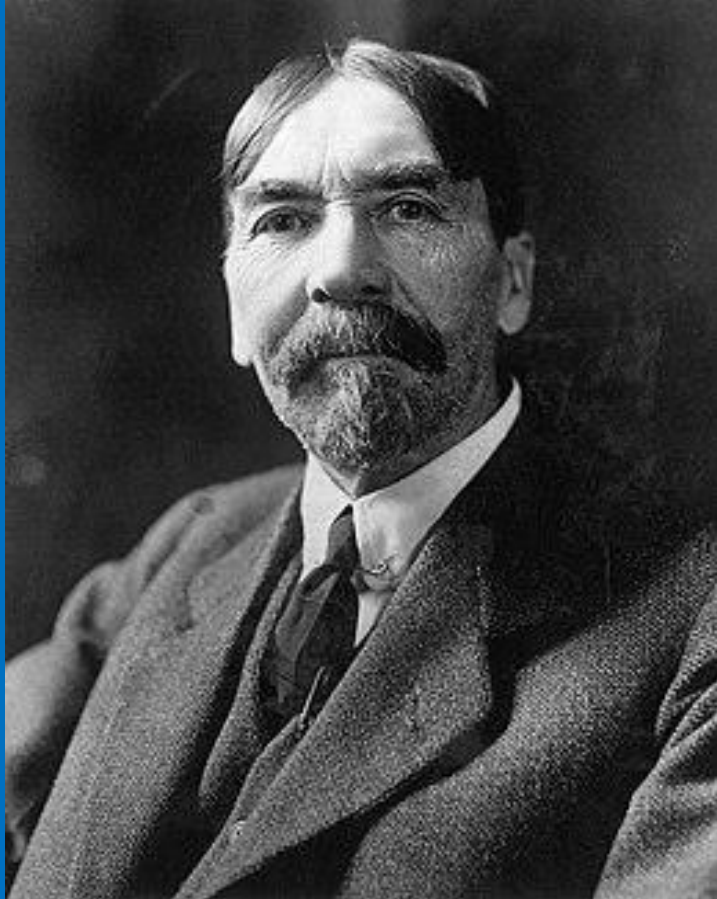
– انتقاد به فردگرایی محض

تصمیمات افراد تحت تأثیر نهادها و عوامل اجتماعی است، نه فقط بر اساس سود شخصی تحلیل کیفی بیشتر به تحلیل های کیفی و تجربی توجه دارند نه تحلیل های کمی و ریاضی.

– رویکرد بین رشته ای

از حوزه های مختلفی چون جامعه شناسی تاریخ علوم سیاسی روانشناسی و ... برای تحلیل نهادها و تأثیرات آنها بر رفتار اقتصادی بهره می برد.

تورستین وبلن

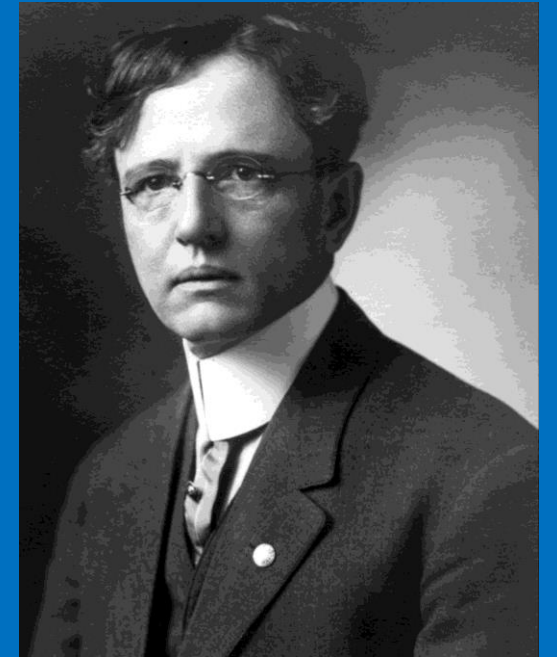

Thorstein Veblen(1857-1929)

وبلن که خود از بنیان گذاران اصلی نهادگرایی قدیم است، در کتاب "نظریه طبقه مرفه" بر نقش **مصرف نمایشی** تأکید کرد و اظهار داشت که افراد در جوامع سرمایه داری به جای تأمین نیازهای واقعی به نمایش ثروت و **چشم و هم چشمی** اجتماعی می پردازند. او همچنین به **زیرساخت های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه** به عنوان پایه های اصلی اقتصاد توجه ویژه ای داشته.

جان راجر کامونز

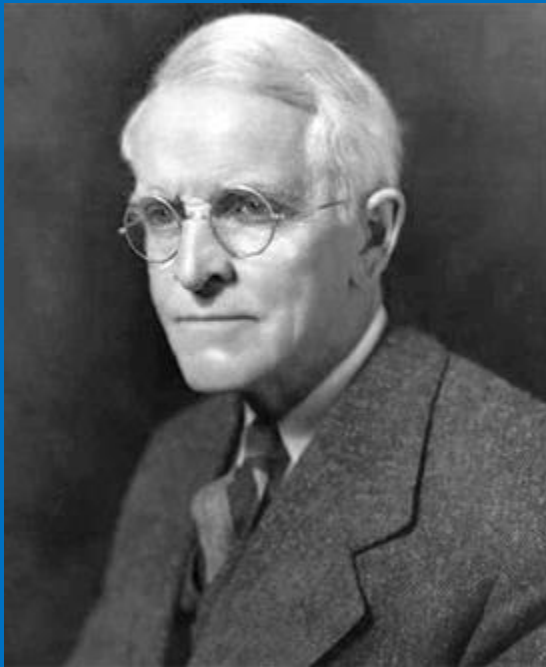
از دیگر پیشگامان این مکتب که در کتاب "نظریه اقتصادی در عمل" بر نقش **نهادهای قانونی و دولتی** در تنظیم اقتصاد تأکید داشت.

John Rogers Commons
(1862 – 1945)

وزلی میچل

تحلیل گر اقتصادی که از داده های تجربی و **اقتصادسنجی** برای تحلیل نهادها و تأثیر آنها بر چرخه های تجاری استفاده کرد.

Wesley Clair Mitchell
(1874 – 1948)

انتقادات نسبت به نهادگرایی قدیم

- عمده تمرکز بر تحلیل های کیفی و عدم دقت در تحلیل های کمی و ریاضی
- تکیه بیش از حد بر سنت و تاریخ
- نادیده گرفتن نقش عوامل فردی
- کمبود ابزار های تحلیلی مدرن
- عدم توجه به مکانیسم قیمت و اقتصاد بازار
- محدودیت در تعمیم نتایج به جوامع دیگر

نتیجه گیری

نهادگرایی قدیم بر تأثیر نهادها مثل قوانین و فرهنگ ها بر رفتار اقتصادی تأکید داشت اما نهادگرایی جدید با تمرکز بیشتر بر رشد اقتصادی و کاهش عدم اطمینان ها و کاهش هزینه های مبادله از روش های اقتصادی دقیق تر برای تحلیل این اثرات استفاده می کند و به ویژه به نقش نهادها در فرآیندهای پیچیده جهانی شدن نیز توجه دارد.

منابع

- کتاب تاریخ عقاید اقتصادی، فصل ۱۴ – دکتر یداله دادگر – انتشارات سمت – ۱۳۹۲
- کتاب نهادگرایی اقتصاد؛ کنش جمعی؛ واقع گرایی اقتصادی – تألیف و ترجمه: محمود متوسلی، محبوبه وهابی ایبانه – ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام – ۱۴۰۱
- مقاله نهادگرایی قدیم و اقتصاد مرسوم؛ یک جدال مرسوم – فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی – دوره ۱۵ شماره ۵۷
- جزوه کلاسی، نگاهی مختصر به تاریخ اندیشه های اقتصادی – دکتر وحید شقاقی

شهری

پایان

حامی بخشنده آبکنار

پاییز ۱۴۰۳